

Дијана Милашиновић Марић

ДИСЦИПЛИНА АРХИТЕКТУРЕ И СЛОБОДА ДУХА

Архитекта Иван Антић

THE DISCIPLINE OF ARCHITECTURE AND
FREEDOM OF SPIRIT
Architect Ivan Antić

У сваком времену издавају се личности које својим талентом, креативношћу, знањем, умешношћу, превазилазе ограничавајуће датости и успевају да се искажу. Један од таквих стваралаца је архитекта – академик Иван Антић који је у својим пројектима кроз сопствено архитектонско "веруј" успео да изрази идеале доба у којем је стварао. Његове грађевине - ремек дела српске модерне архитектуре: зграде Музеја савремене уметности на Ушћу у Београду, музеј жртвама стрељања у Шумарицама, спортске дворане, јавни и пословни објекти, представљају непоновљиве архитектонске творевине. То су сврховите и естетизоване градитељске форме, готово сублимат опредмећења садржинских и конструктивних захтева.

Вероватно је да бих у неком другом граду или још боље у некој другој земљи другачије радио. Дужност је нас архитектата да направимо зграду која неће штрчати у амбијенту, која ће бити лепа, која ће уз све то да садржи меру, подсвесну дозу уграђених норми и љубав према граду у коме сте рођени и где сте одрасли.*

Биографија

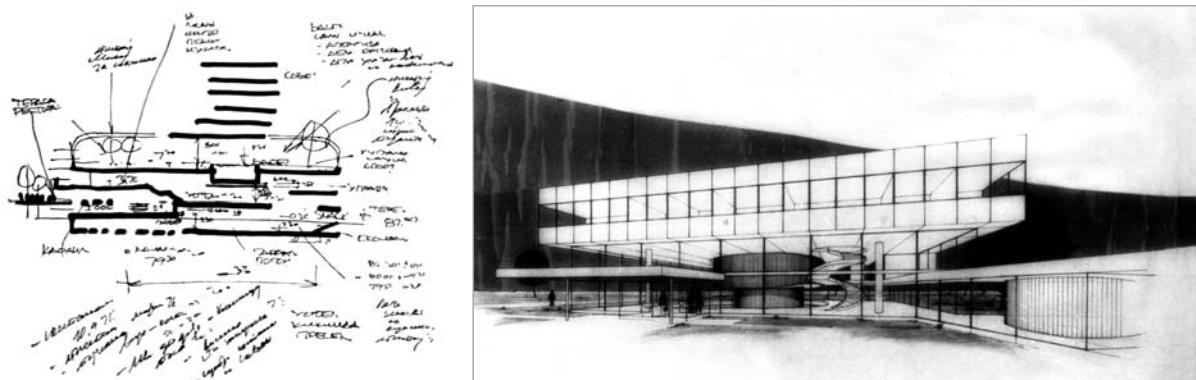
Архитекта Иван Антић рођен је у Београду 1923. године у породици која по очевој грани вуче корене из неготинске Крајине и породице Рајић из Гостивара, а по мајчиној од имућне италијанске породице из Кортоне код Ареца. Основно васпитање стекао је у строгој француској школи у којој се према речима Антића радило дупло више него у другим београдским школама. Тада је стекао радне навике, осетио дисциплину и важност реда и рада. Матурирао је 1942. године. Током окупације Београда често је посећивао очеве пријатеље и сараднике архитекту Ђорђа Ђорђевића, где је прелиставао часописе из архитектуре, и вајара Риста Стијовића који је утицао на његово допунско формирање и однос према уметничком изразу. Студије је започео 1945. године. Дипломирао је 1950. године код професора Димитрија Лека са оценом десет.

* Сви наводи дати у курсиву преузети су из интервјуа који је архитекта Иван Антић дао аутору текста током 2000. и 2001. године.

Нико у мојој породици било на српској било на италијанској страни није имао уметничких амбиција. Што се цртања тиче, нисам му био посебно наклоњен и не спадам у добре цртаче. Морам да кажем да чак сматрам да за архитектуру може да буде помало опасно да буде врстан цртач. Јер леп цртеж може да заведе и да не покаже верну слику будућег објекта. У архитектури над цртажком вештином предност има способност сагледавања замишљеног простора.

Још током студија ради у Министарству саобраћаја где разрађује челичне конструкције мостова. Ту стиче прецизност и знање да цртеж није само слика већ и документ. У бироу Југопројект где је ангажован између 1950 – 1953., упознаје архитекте Станка Клиску и Војина Симеоновића које доживљава као праве учитеље архитектонском занату.

Ја сам одрастао и дошковавао се поред тих људи са знањем и карактером. Они су одредили мој однос према пројектантском послу. Једноставно речено имао сам пут шегрта, калфе до мајстора. Доцније сам радио у друштву многих инжењера који су били прва имена наше конструкције: Милана Крстића, Петра Дамјановића, Драшковића, Јеротијевића, Балгача, све су то врхунски стручњаци и изузетне личности. Уз њих сам учио о конструкцији о њеном смислу и логици што је за мене у архитектури постало веома важно.

У грађевинском предузећу Рад ангажован је до 1957. године. Ту настају његови први самостални радови. Од 1957. године прелази на Архитектонски факултет где пролази цео пут од асистента до редовног професора. У Српској академији наука и уметности САНУ биран је за дописног (1976), а потом и редовног члана (1983). Умро је у Београду новембра месеца 2005.

Професионална активност

Архитекта Иван Антић професионалну активност започео је раних педесетих година у време када су ствараоци из тадашње Југославије као и читаве источне Европе деловали распети између три захтева. Аутор је морао да задовољи идеолошки диктат, реалне потребе намене грађевине и најпосле да, у овако суженом простору, искаже ауторску поетику.

Већ на првом реализованом објекту – магацину Врачар на Дорђолу (1953-54), архитекта Антић је исказао свој особен грађитељски рукопис обележен посебним односом према инвеститору. Тако је инвеститоров захтев за већом квадратуром објекта решио храбрим избацивањем степеништа ван основног кубуса и од једног

Скица хотела Нарвик, Кикинда
Design of the hotel Narvik in
Kikinda

Конкурс за управну зграду
хидроцентrale Ђердап
Competition for the administrative
building of hydroelectric plant
Đerdap

стандартног функционално замишљеног полиедарског тела начинио занимљив архитектонски склоп.

Да би један архитектонски пројекат, идеја био до краја успешно материјализован, није довољан само архитекта, веома је важан инвеститор. Без договора и разумевања између пројектанта и инвеститора нема ни добре архитектуре. Тај однос морао би да се заснива на узајамном уважавању. Од тога би у једном пројектантском процесу требало почети.

У истом периоду са колегом и пријатељем Ђорђем Стефановићем пројектује пословну зграду Хемпро (1955-56) на тргу Николе Пашића. То је непретенциозан објекат обложен белим плочама

Солитери на Звездари, Београд
Highrises in Zvezdara, Belgrade

Дом гарде на Дедињу, Београд
Home of the guard in Dedinje, Belgrade

камена Венчац, чији фини однос према градском амбијенту представља исказ поштовања према урбаном окружењу. Управна зграда познатог гиганта Вискозе из Лознице, коју је довршио 1956. године у том тренутку вероватно је један од најмодернијих пројеката на линији тумачења интернационалног израза. Ослоњена на храбре равне површи у комбинацији стакла, бетона и опеке и данас импонује својом једноставношћу и модерношћу. Са шест солитера на Звездари у Београду из 1958. и два у Суботици, по први пут се као материјал уводи клизајућа оплата у стамбену изградњу. Прецизан и динамичан поредак ових небодера уноси мало урбаног реда у неуредно окружење, а атипичне двоводне завршнице преводе ове рационалне стамбене форме у простор меморије и архетипских облика традиционалне куће.

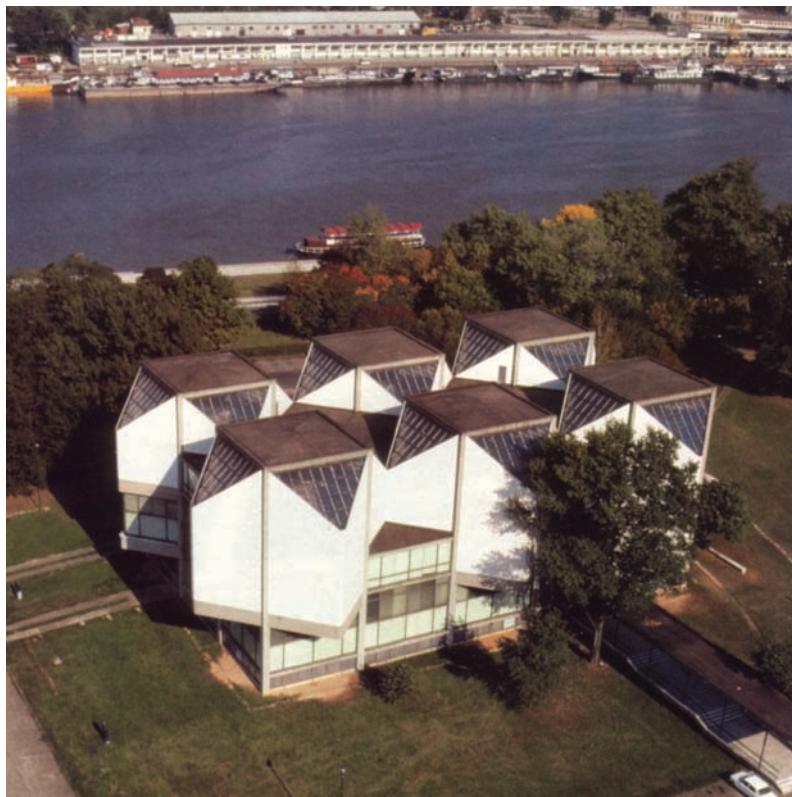

Дечији дом, Јарменовци
Children centre,
Jarmenovci

На дечијем дому у Јарменовцима код Тополе из 1957. године примењује могуће ауторско читање регионалног градитељског наслеђа, док зграда у кругу Дома гарде на Дедињу исказује намеру ишчитавања фолклорне традиције, како у облику крова на четири воде, тако и применом природних материјала - камена и дрвете.

Условљавања која су одређивала деловање градитеља током шесте деценије прошлог века, унеколико се померају ка већој ауторској изражajности. То је време када архитекта Иван Антић са колегиницом Иванком Распоповић реализује Музеј савремене уметности на Ушћу, а према првонаграђеном решењу на архитектонском конкурсу из 1961. године. Пројекат се заснива на замисли низа кристалних форми које се могу умножавати према потребама

унутрашње организације. У ентеријеру рашчлањивањем нивоа и увођењем полунивоа, једноставним смицањима постигнут је простор који је истовремено јединствен и рафинирано разуђен. Степениште и галерија пружају изобиље визура ка изложеним делима, унутрашњости и спољашности, остварујући тако ефекат потпуног прожимања простора. У коначном сагледавању, грађевина Музеј својим чистим органским облицима осваја вредност скулптуре у контрапункту према природи из које израста и са којој се спаја. То јесте непоновљиво ремек дело модерне архитектуре које је градитеља Ивана Антића јасно издвојило у групу ствараоца ванвременског надахнућа.

**Музеј савремене уметности,
Београд**

**Museum of the modern art,
Belgrade**

Једино што сам увек желео било је да имам геометријску форму, чисту. Неку рационалну форму. Да то буде квадрат, троугао, круг, елипса. То се код мене и види.

Сасвим је другачије концепција један други музеј, Музеј жртвама фашистичког терора у Крагујевцу који је Антић између 1968-1975. године пројектовао, такође, са Иванком Распоповићем. Потреба да се покрене сећање на жртве, на осећај безнаћа и ужаса, усмерила је пројектанте да користе искуства зениталног осветљења цркве како би подстакли на контемплацију.

10

Нисам сентименталан по природи, али сам овде хтео да се уживим у положај очајника, човека доведеног на стрељање. Желео сам да се и будући посетилац нађе на дну бунара, да доживи бар тренутак страве и погледом у вис затражи спас.

У овом периоду настало је стамбени блок на улгу улица кнегиње Зорке и св. Саве (1963-67), где су објекти повучени, формирајући мали и драгоцен слободан простор, као и низ зграда на ободу ташмајданског брега. То су зграде Малог позоришта Душко

Радовић, Дома пионира и Телевизије Београд које се у простор уклапају прожимајући се са њим тако обликујући нови амбијент – спону између парка и Таковске улице.

Следећу декаду Антићеве делатности, током седамдесетих, карактерише искорак у простор остварен моћним захватима кроз велике конскутивне распоне, померањем визуре до могућности екстремне перспективе. Спортски центри, комплекси грађени у Београду, Земуну, Суботици и Сплиту, својеврсне су скулптуре у амбијенту урбаног окружења.

Нема лепше ствари од великог распона под условом да изаберете конструкцију која је већ сама по себи лепа. Када станете испод неког моста и када видите распон од двеста метара морате да му се задивите. Тако исто, када сте у хали која има сто метара распона не смете унутра или споља неким ситним детаљима да тај утисак угрозите. Заправо, ако је на једном објекту распон најача вредност, ви морате да учините све да се управо то види, да се истакне та естетска вредност. На објектима "25 мај", "Пинки" или хале на Пољуду трудио сам се да ништа не угрози сагледавање нити лепоту великих распона конструкције.

Музеј жртвама фашистичког терора у Шумарицама, Крагујевац

Museum for the victims of fascist terror in Šumarice, Kragujevac

Музеј у Шумарицама, детаљ
Museum in Šumarice, a detail

Спортски центар "25 мај", Београд
Sports centre "25th May", Belgrade

Спортска хала Пинки, Земун
Sports arena Pinki, Zemun

**Базенски комплекс на
Пољуду, Сплит**
**Swimming complex in Poljud,
Split**

Тих година настали су и хотели Бреза у Врњачкој Бањи (1977) и Нарвик у Кикинди (1981), који исказују особен однос који је архитекта Антић имао према урбanoј датости. Мада савременог архитектонског израза, хотел Нарвик, архитектонско – урбанистичком поставком, заправо, подржава постојећи војвођански трг у који се интегрише нискоспратним хотизонталама и топлином црвене опеке. Сличан поступак исказивања поштовања према амбијенту уткан је и у поставку хотела Бреза у Врњачкој бањи који приземљем кореспондира са околним парком. Коришћење фолклора као метода комуникације са амбијентом видно је у спомен дому Политике у Крупњу који је довршио 1981.

Хотел Нарвик, Кикинда
Hotel Narvik, Kikinda

Хотел Бреза, Врњачка Бања
Hotel Breza, Vrnjačka Banja

На Спомен дому Политика у Крупњу покушао сам да се материјалима и редоследом њихове употребе приближим фолклору. У приземљу камен, на првом спрату опека и на другом спрату дрво. У организационом смислу Дом има једну централну салу око које су, као носиоца конструкције, постављене остале мање сале и садржаји, ту је фолклор могао да се примени.

Једно од последњих његових реализованих дела јесте зграда републичког СУП-а на Губеревцу у Београду из 1981., порушена 1999. године. Начело уклапања у географску датост овде је мајсторски спроведено, чинећи ово решење једним од најуспелијих у српској архитектури.

Архитекта Иван Антић један је од најзначајнијих српских модерних градитеља. Архитектуру је схватао занатски, прагматично, а оно уметничко у њој постизао је кроз стваралачки процес и веровање да утисак неће измаћи ако се поштују принципи: склад функције и конструкције, прецизан избор материјала и савршен детаљ. Но и поред његовог рационалистичког личног израза, оно метафизичко увек је излазило на површину: математичко-геометријска игра што се види на Музеју савремене уметности у Београду, духовни, етерични поглед на свет исказан на пројекту музеја у Шумарицама, осећај за поднебље и традицију који је био инспирација за Дом културе у Крупњу, знаковита, готово симболична форма спортског центра 25 мај, или усаглашавање са пејзажем, уочљиво на поставци зграде СУП – а на Губеревцу у Београду. Мало је рећи да је имао велику енергију јер до kraja живота у својој осамдесет и другој години завршио је два велика пројекта: оперу Мадленијанум и ревитализацију свог раније урађеног позоришта Душко Радовић.

Кредо професора и архитекте Ивана Антића увек је био пут ка једноставности, тежња да се дође до чисте и изражајне форме без додатне нарације.

Мач са којим не можете да сечете губи своју убојитост и више није леп мач, тврђава која не може да одбаци град да пружи заштиту није лепа тврђава, ни кашика са којом не можете да захватите супу више није лепа кашика. За мене оно што није сврховито губи смисао а тиме и лепоту.

Као многи истински ствараоци и архитекта Иван Антић је уметник особитог кова. Када бисмо желели да докучимо сензибилитет таквих појединача и потражимо објашњење у енциклопедијама тешко да бисмо могли наћи праву дефиницију, јер није лако ни описати ни разјаснити таленат, посебно, онда када је удружен са много рада. Архитекта Иван Антић је један од индивидуалаца које тумачити није лако. Оно што је најречитији и најлепши исказ о њему и његовом времену јесу његове грађевине које зраче исконским знацима свог унутрашњег смисаоног бића.

Зграда унутрашњих послова, Београд
Building for internal administration, Belgrade